

DUŠKO NOVAKOVIĆ: »NADZORNIK KVARTA«,

BIGZ, Beograd 1982.

Piše: Selimir Radulović

Četvrtu poetsku zbirku D. Novakovića karakteriše prisustvo rasutih i difuznih poetskih nizova; možda ju je zato najosnovnije odrediti kao knjigu u kojoj je ostvarena jedna poligrafska struktura. Kad ovo kažem onda, naravno, isključujem bukvalističku alternativu pojma poligrafije – gdje se ova razaznaje kao »pisanje o svemu i svačemu« – a ukazujem na prisutnost i punoču tematske diseminacije. Ta tematska »neusaglašenost«, to – bolje reći – tematsko višeglasje, kao da je epidemiske naravi i prenosi se na nivo vrednosnih atributa ove poezije. Saglasno tome mislim da je moguća riječ o trima rukavcima poetskog toka ostvarenog u *Nadzorniku kvarta*. Prvi obuhvata cjeline koje najbolje ilustruje minijatura Aluzivna kriška (str. 10):

I dalje, čvrsto, verujem
Onome ko me podučio
Da se od ptica vrabaca
Pravi izvrstan liker,
A glupi savetnici od paunova.

Riječ je o pjesmi direktnog iskaza, rekao bih čak proznog, »algebarsko« usmjerenja – u duhu Valerijeve pripomene da je razliku između poezije i proze moguće odrediti kao razliku između jezika omedenog muzikom i jezikom omedenog algebrom – o pjesmi pomalo opterećenoj sveznaličkim teretom, u kojoj se konačno relevantna poetska mjera nahodi u međuprostoru sličnih nagovještaja naslova i ogoljenih, deskriptivnih stilhovnih isječaka koji slijede. U drugoj su skupini pjesme u kojima su razmješteni popabričeni atavistički biografski i autobiografski elementi, cjeline u kojima mekani lirski pasaži zatamnuju silovite naturalističke rezove i potrebe. U trećoj se nahode pjesme – a ovoj skupini pripada najveći broj pjesama u ovu knjizi, i to su pjesme najviših umjetničkih domaća – verističke žestinе koje su rezultat amagama lucidnog jezičkog vezivanja i kolokvijalnih poštalačica i formula. U pitanju je jedan stihovni, sintaktički kalambur otelovljen u podsticajnim segmentima ponavljanja i delotvornim inverziskim zaokretima. Očevidna je, pri tom, aglomeracija leksema s »dnevним« oreolom (najamništvo, klijentela, farovi, trafostanica), kaogod i nekih »prokanzanih« leksema (empirijski) – bar kad je u pitanju poezija – ili lokalnih usmeno-verbalnih formula (*Il po vas dan – Esej o cilima*, str. 12). Sav ovaj zgušnuti jezički materijal, sva ova spregnuti poetska energija, »kazuje« iz perspektive jednog posve obesmišljenog konteksta, iz čijih se krhotina novo rada i vaskrsava. Osim toga, jedan broj leksičkih jedinica (šupa, skikne, njupamo), blagodareći razmještenju koje je ostvareno unutar pjesme, kaogod i vlastitim »fizičkim« svojstvima – blagodoreći, dakle, i unutarnjim i spoljnjim dispozicijama – posjeduje onomatopejsku vrijednost i suvremeno obavlja jedan neposredan »presilački« rad.

Ova knjiga nudi jednu na izgled himeričku – jer tako hoćemo – a u srži sasvim realnu sliku svijeta gdje gde oplemenjenu recidivima hrišćanskoatavističkog nasleda. Jedan filozof veli da je suština čovjeka duh i da uzrok čudenja ne bi trebalo da predstavlja okolnost što čovjek uz to može i hodati na dvije noge, recimo, da je sledstveno tome suština jezika misao, uprkos preduvjerenu jednog broja hipersenzibilnih ljudi koji smatraju da se najviši značenjski domaćaji jezika ostvaruju produkcijom neartikulisanih glasova. Misao – shvaćena u ovom kontekstu – misao koja drži osnovne nitи *Nadzornika kvarta* jeste misao koja »probija« granicu straha, smrti, haosa – ne prezauči od zahtjeva za saučesništvo, za mogućnošću njihovog transfera – što je u osnovi tematski repertorij magistralnog toka ekspresionističke lirike.

Što se tiče poetskih sredstava, dominantan ton knjizi daju skupovi parodijskih i ironijskih isječaka, te humornih elemenata, posebice onih humornih elemenata koji se nazivaju »crnouhumornim« (*Pokojnik*, str. 22, *Korisnik stihova*, str. 26). Pravo je reći da će svaka valjana analiza teško zaobići dvije cjeline u ovoj knjizi: pjesmu *Zdravica* po mom uvjerenju najkompletnije poetsko ostvarenje u ovoj knjizi, i pjesmu *Esej o salami* (str. 29), u kojoj je Novaković znalački demonstrirao sposobnost da se – pošav od jedne na izgled banalne stvari – bitno obilježe granice i dometi našeg bivanja, a da se pri tom ostvari primjereni poetski skor.

Veživanje i međuodnos zbir utisaka o *Nadzorniku kvarta* pokazaće očas valjanost tvrdje da u nju – baš kao i u prethodnim Novakovićevim knjigama – ne može biti riječi o prisutству kondenzovanog, izglačanog poetskog glasa, niti je pak plod neke eksplcitne (iskonstruisane!) poetsko-poeitičke koncepcije. Ono što se može nazvati njenim središnjim poetskim obilježjem – u čemu se, naravno, iskaže prisutstvo ili odsustvo poetske nesamerljivosti – to je ovđe, da se poslužim jenom idejom R. Jakobsona, mogućnost da se riječ manifestuje kao riječ a ne kao »opunomoćenik« imenovanog predmeta, ili samo kao puki registrator praska osjećanja. To je uslov da se može govoriti o stvarnom životu riječi, o njihovom svježem dahu, da se povjeruje da – kako veli Jakobson – »njihova spolašna i unutarnja forma nisu ravnodušno ukazivanje na stvarnost već dobijaju vlastitu težinu i vrijednost«. A to je – priznáete – pozicija koja je bliska ključnoj, određujućoj tendenciji svakog autentičnog poetskog poslenika.

Završiću svoje izlaganje o novoj knjizi D. Novakovića navodenjem nekoliko stihova iz pjesme *Neke pesme* (str. 40):

A pesme, pesmuljci, pesmičice, pesmuljanke,
Depersonizirane od gutanja tek prispele kaše
bez vitamina,
Pretražuju svoje fioke, bdiju na vrhovima
svojih nerava,
Traže razlog za grešku, traže razlog za
saučesništvo,
Traže onu minijaturalnu kašičiću za sirup koji
apstrahuje besnilo.

Fragmenat je, bez sumnje, prilično indikativan, ali se ipak ne može reći da je pisnik opsjednut uzmicanjem pred opasnostima savremene depersonizovane dresure koja se može nazvati i savremenom književnom brbljarjom ili bričnjakom, kako god hoćeš. Ako se to ne dâ užeti kao gotova stvar – jer bi u tom slučaju trpjela njegova poezija – može se sa sigurnošću tvrditi da je *Nadzornik kvarta* plod jedne zrele i samostalne poetske fisionomije.

NOVICA TADIĆ: »OGNJENA KOKOŠ«

Biblioteka »Znakovi pored puta«, Beograd 1982.

Piše: Rale Nišavić

»Da jedinstvo nije rezultat slučajnog spajanja elemenata, nego da ono samo treba da bude izvorno sjedinjavanje, nagoveštava se tim što se ono imenuje kao sinteza« . . .

M. Hajdeger

Upravo jedno ovakvo imenovanje stvari u hajdegerovskom smislu na sintetizovan način ostvario je pesnik Novica Tadić u najnovijoj zbirci pesama »Ognjena kokoš«. Otuda se stiče utisak, još od prvog iščitavanja knjige, da Novica Tadić svoju poetiku gradi u odelitim celinama, koje se dobro vodenim postupkom stapaju u strukturu izvornosti. Strukturu neočekivanog sleda koja u ovog pesnika dobija više smislova, novu formu u pojavnom i sušinskom smislu. Ta forma, to Tadićev jezgro, kažemo na prvi pogled, odsečno, nosi u sebi analoški ritam kojim je obeležen organizam moderne civilizacije. Taj svet pesnik uzima kao siže, kao datost iz koje se nema kuda. To je svet kojem su daje atributne neuralgične zaplašenosti. Tadić izvrsnim poznавanjem tehniki i odmerenim odnosom – distancem – pojačava taj odnos uplašenosti u urbanom svetu i nadilazi njegovu konfiguraciju i značaj u običnom smislu.

Pesnik se okreće zavičaju, detinjnim slikama, s kojim se prvi put srećo, ali nadvladava tu ubožljavajuću temu detinjeg-zavičajnog. Tu smo sigurni da misao sledi delanje, da se detalji ubožljuju mislima, što se razrešava u neobičnim spojevima.

Svakako, ove naznake potvrđuju pretpostavku o pesništvu i pesniku, određenicu o kreativnom pesničkom postupku, o individualizovanom preispitivanju sveta kao datosti. Pesme u ovoj zbirci naklonjene su i konkretističkom zamahu u posmatranju sveta, u odsečeno poigravanju njime.

Očito: Novica Tadić nastavlja započetu poetiku, svoje sugestivno uverenje nagovješteno u prvim zbirkama i naročito razrađeno u zbirici pesama »Žrelac«, u okružju moderne civilizacijske decentriranosti koja sve zatamnjuje. Taj neuralgičan svet pesnik u imaginativnom smislu dovodi u vezu s onim predašnjim detinjim – posve drugim i drugačijim. To jedinstvo izvornog i datog pesništu u »Ognjenoj kokoši« jednostavno produbljuje sumornu značenja. Sve ovo predstavlja dobar pomak u sadašnjoj monotonoj-sumornoj pesničkoj praksi.

Ipak, iz perspektive sadašnjeg pomodnog pesničkog trenutka, pomodnog upitljana, kad mnogi pošto-poto nastoje da ostanu na »oštřici« avangarde i, na sreću, ostaju prečutani u nezaboravnom šumu što poravnuje vreme – Novica Tadić uspeo je da nadvlada automatizam postupka i klišetizam duha, i da progovori autentično o vremenu na rubu delotvorne ironije. Pesme »Ognjene kokoši« nas, bez sumnje, uvode u prostore zapitnog i na osoben način reflektovanog sveta.

Taj svet je odveć delikanlat u svojoj složenosti. Pesnik mu se prepusta, on s njim komunicira, u njegovoj je nutritri. Za jednu ovaku distancu-iskustvenu vizuru – očito se nameće pitanje apsolutne imaginativnosti, zahvaljujući kojim subjekt vidi – »okom kokošjim«. »Okom vrhovne ognjene kokoške« – svakako je u pitanju ugao pomeranja u ironičnom smislu. . .

». . . ovde ovde
iznad postelje umirućeg
javlja se ogromno okruglo
žarkim prstenjem napunjeno
kristalima pramaglicom napunjeno
uznemireno, zazagreno
javlja se
tvoje oko vrhovne kokoške. . .«

Iz navedenih stihova vidljiva je delotvornost netipizirane poetike, netipiziranog prostora koji poseduje svoj znak – osobenu i izdiferenciranu unutarnju kompoziciju i dramatiku. Dramatika se nameće iz drugog plana, prikrivena je imaginativnom siluetom. . .

»Rodić će te crna rukavica. . .
ako te rodii crna rukavica. . .«

Pesnik taj svet natkriljuje – pod njima je plamen i svet u kojem on turma, hiljad, siv i užasnut.

Tadićevu potešestvuje u ovoj knjizi ogleda se u dosezanju novih mogućnosti, u razbijanju ključa zavičajnog i urbanog i njihovoj produktivnoj reinterpretaciji. Ma koliko da je subjekt zapretan u složenim mrežama teksta i žestokog jezika, njegovih fantazmagorija, fantazma i slika, mi ga prepoznamo. Eto, u takvim prostorima porađa se »Ognjena kokoš« – uprosli svemu.